

Mối quan hệ gia đình, nhà trường và cộng đồng trong giáo dục đạo đức, lối sống cho học sinh - phân tích từ lí thuyết của Joyce Epstein

Nguyễn Thị Ngọc Liên

Trường Đại học Sư phạm Hà Nội
136 Xuân Thủy, Cầu Giấy, Hà Nội, Việt Nam
Email: lienntn@hnue.edu.vn

TÓM TẮT: Tiếp cận theo lí thuyết của Joyce Epstein về 6 kiểu tham gia của gia đình, cộng đồng vào giáo dục nhà trường, bài viết đưa ra những chỉ dẫn hữu ích cho cha mẹ về các hành vi tham gia vào hoạt động giáo dục nhà trường, ý nghĩa mà sự tham gia này mang lại cho cha mẹ và con cái họ. Đồng thời, đứng từ phía nhà trường cũng cần nhận ra rằng, các gia đình không thể chủ động và tự biết cách tham gia vào giáo dục nhà trường. Để có thành công trong huy động sự tham gia của gia đình vào giáo dục của nhà trường, đòi hỏi nhà trường cần có những chiến lược, kế hoạch rõ ràng và cũng cần những hành động cụ thể như bài viết đã chỉ ra.

TỪ KHÓA: Sự tham gia; gia đình; nhà trường; giáo dục đạo đức; lối sống; mối quan hệ.

→ Nhận bài 10/3/2019 → Nhận kết quả phản biện và chỉnh sửa 16/4/2019 → Duyệt đăng 25/4/2019.

1. Đặt vấn đề

Một ngôi nhà vững chắc sẽ được xây dựng cẩn thận từ những viên gạch đặt nền móng đầu tiên. Một nhân cách phát triển toàn diện sẽ được bắt đầu từ việc giáo dục (GD) và định hướng ban đầu trong chính môi trường gia đình. Cùng với gia đình, nhà trường là nơi đưa trẻ học những bài học về chuẩn mực đạo đức, hành vi, lối sống thông qua các bài học, tình huống và trải nghiệm. Việc phối hợp thống nhất giữa GD nhà trường với GD của gia đình và xã hội đã trở thành một nguyên tắc cơ bản giúp hạn chế tối đa những ảnh hưởng tiêu cực đến học sinh (HS). Tuy nhiên, nghiên cứu của Lasater (2016) đã chỉ ra một thực tế trong GD hiện nay: Cả cha mẹ và thầy cô đều mong muốn mang lại những điều tốt đẹp nhất cho trẻ. Nhà trường nỗ lực dạy con em của các gia đình và mong gia đình hỗ trợ hoạt động của nhà trường, thì cha mẹ mong muốn nhà trường quan tâm tới nhu cầu và đặc điểm riêng của con em họ. Song *cả hai bên lại ít quan tâm tới tìm ra cách thức hợp tác* để mang lại những trải nghiệm GD tích cực và cải thiện kết quả học tập của HS [1].

Nhiều nghiên cứu đã chỉ ra ý nghĩa sự tham gia của cha mẹ HS, cộng đồng vào các hoạt động của nhà trường: Nghiên cứu của Joyce Epstein từ năm 1997 về 6 mức độ tham gia của gia đình vào hoạt động GD HS trong nhà trường [2]; Nghiên cứu của Susan M. Sheridan, Elizabeth Moorman Kim (2015) đã cho thấy mối liên hệ giữa sự tham gia của phụ huynh và thành tích học tập của HS. Theo đó, việc củng cố các kết nối gia đình, trường học và cộng đồng là một phần của giải pháp nâng cao thành tích của HS [3]. Nghiên cứu của các tác giả Margaritoinu và Eftimie (2011) đã phát hiện ra một số vấn đề liên quan tới việc xây dựng mối quan hệ hợp tác giữa gia đình và nhà trường ở Romani - một quốc gia cũng đang trong giai đoạn quá độ sang nền kinh tế thị trường [4]. Hầu hết, các

nghiên cứu đều khẳng định: Một nền GD hiệu quả phải dựa trên sự chia sẻ trách nhiệm giữa ba phía là: Gia đình, Nhà trường và Xã hội.

Ở Việt Nam, năm 1993, đề tài khoa học công nghệ cấp Bộ của Võ Tấn Quang chủ trì đã khẳng định cần nâng cao tính thống nhất, toàn vẹn và liên tục trong việc phối hợp ba môi trường nhà trường, gia đình, xã hội trong GD đạo đức cho HS [5]. Tiếp sau đó, rất nhiều nghiên cứu về đạo đức nói riêng và về GD nhân cách nói chung đã được tiến hành... Hầu hết các nghiên cứu về GD đạo đức đều đề cập đến tác động của nhiều yếu tố đến GD đạo đức cho HS. Thực tế, ở Việt Nam hiện nay mối quan hệ giữa gia đình và nhà trường trong GD đạo đức, lối sống cho HS dù được quan tâm nhưng chưa thực sự hiệu quả. Trong bối cảnh có nhiều thay đổi đang đặt ra thách thức về xây dựng mối quan hệ giữa nhà trường với gia đình HS: Sự tăng lên nhanh chóng của thông tin đến HS và cha mẹ HS; cách thức gia đình và giáo viên trao đổi, tiếp nhận thông tin... Nếu nhà trường không huy động được sự tham gia của gia đình, cộng đồng vào quá trình GD của mình thì các nhà trường đang tự biến mình thành pháo đài đóng kín thiếu sức sống.

Bài viết dựa trên nghiên cứu của tác giả Joyce Epstein, vận dụng vào bối cảnh các nhà trường phổ thông ở Việt Nam nhằm trả lời các câu hỏi: *Tại sao gia đình, cộng đồng cần tham gia vào GD đạo đức, lối sống của nhà trường? Các hình thức tham gia của gia đình, cộng đồng vào hoạt động nhà trường là gì? Và nhà trường cần làm gì để huy động sự tham gia của gia đình vào các hoạt động của mình? Bài viết này được tài trợ bởi đề tài khoa học công nghệ cấp Nhà nước: “Nghiên cứu đề xuất mô hình gia đình - nhà trường - xã hội trong GD đạo đức, lối sống cho HS, sinh viên đáp ứng yêu cầu đổi mới đất nước và hội nhập quốc tế” Mã số: KHGD/16-20.ĐT.024.*

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Nghiên cứu của Joyce Epstein về mối quan hệ giữa nhà trường, gia đình và cộng đồng trong giáo dục học sinh

Trong hơn 20 năm, các nhà nghiên cứu của Trường Đại học Johns Hopkins đã làm việc với các nhà GD, cha mẹ HS, HS, đối tác trong cộng đồng và các nhà nghiên cứu khác để tìm hiểu cách các trường tiểu học và trung học duy trì và phát triển mối quan hệ đối tác với gia đình và các đối tác xã hội. Năm 1997, cuốn sổ tay đầu tiên dựa trên nghiên cứu của họ được xuất bản. Cuốn sổ tay hướng dẫn các trường các thiết kế và triển khai các chương trình, kế hoạch hợp tác với gia đình và cộng đồng trong GD trẻ. Tiếp theo đó, năm 2002 Joyce Epstein cùng các cộng sự của mình tại Trường Đại học Johns Hopkins phát triển nghiên cứu của mình để đưa ra 6 kiểu mối quan hệ giữa gia đình, cộng đồng và nhà trường. Trên cơ sở nghiên cứu lý luận và tìm hiểu thực tế ở các trường phổ thông từ tiểu học đến trung học, nhóm nghiên cứu của Joyce Epstein đã đưa ra khung lý thuyết gồm 6 kiểu tham gia của gia đình và cộng đồng vào GD đạo đức cho HS [6].

Sáu kiểu tham gia của gia đình và cộng đồng vào GD đạo đức cho trẻ được mô tả trong khung lý thuyết của Joyce Epstein gồm:

(1) *GD trong gia đình*: Các hoạt động GD trong gia đình giúp phát triển nhân cách trẻ. Nhà trường tổ chức các hội thảo về nuôi dạy con để củng cố các hành vi tích cực cho trẻ trong gia đình.

(2) *Giao tiếp*: Giao tiếp hai chiều là cần thiết trong sự phối hợp giữa nhà trường, gia đình và cộng đồng. Giao tiếp hiệu quả khiến các chuẩn đạo đức và giá trị đạo đức chung được ý thức, chia sẻ và củng cố ở mọi tình huống.

(3) *Tình nguyện*: Hoạt động tình nguyện là hoạt động mà gia đình và tổ chức cộng đồng sẵn sàng tới trường, dành thời gian và chuyên môn của họ theo nhiều cách khác nhau, để hỗ trợ các hoạt động của nhà trường; Tổ chức cho HS tham gia các hoạt động tình nguyện vì cộng đồng chính là một phương pháp giúp HS áp dụng các giá trị đạo đức đã được học ở nhà trường và ở nhà.

(4) *Việc học ở nhà*: Cha mẹ đồng hành cùng con cái trong hoạt động học tập tại nhà. Nhà trường hỗ trợ cha mẹ để họ cùng theo dõi và giúp đỡ HS trong việc học ở nhà. Nhà trường cũng khuyến khích cha mẹ và HS thảo luận về những phẩm chất đạo đức cụ thể; yêu cầu cha mẹ và HS tìm các ví dụ của những người ở địa phương hoặc trong lịch sử thể hiện các phẩm chất đạo đức đó.

(5) *Tham gia vào việc ra quyết định*: Cha mẹ HS, cộng đồng tham gia vào việc ra quyết định của nhà trường. Hội đồng nhà trường cần khuyến khích tham gia của cha mẹ và cộng đồng vào các quyết định của trường. Nhà trường cần ưu tiên GD đạo đức, xây dựng chương trình GD, thông báo rộng rãi các giá trị nhà trường chú trọng, kế hoạch và các hoạt động nhằm thực hiện chương trình GD cho cha mẹ và cộng đồng để họ cùng tham gia.

(6) *Hợp tác với cộng đồng*: Thiết lập mối liên hệ giữa nhà trường và cộng đồng nhằm tối ưu hóa các nguồn lực trong nhà trường và từ cộng đồng nhằm hỗ trợ hoạt động học tập,

GD HS. Nhà trường xây dựng mối quan hệ hợp tác với các tổ chức, dịch vụ hỗ trợ phát triển GD đạo đức cho HS; tạo không gian và điều kiện cho các tổ chức cộng đồng cùng có lại những giá trị mà HS đã học ở nhà và ở trường.

Như vậy, hình thành phẩm chất nhân cách, đạo đức cho trẻ cần có một chương trình phối hợp, đòi hỏi tiếp cận toàn diện, với các hoạt động liên quan tới sáu sự tham gia của gia đình và cộng đồng. GD đạo đức cho thế hệ trẻ là trách nhiệm của cả một cộng đồng, trong đó hệ thống GD nói chung và nhà trường nói riêng cần giữ vai trò lãnh đạo trong quá trình xây dựng chương trình GD, thu hút và điều phối quá trình tham gia của cha mẹ và cộng đồng. Có như vậy, mới đảm bảo tính thống nhất, liên tục, kịp thời và toàn diện của GD đạo đức, lối sống cho HS.

2.2. Vận dụng quan điểm của Joyce Epstein vào việc huy động sự tham gia của gia đình vào giáo dục đạo đức, lối sống cho học sinh phổ thông tại Việt Nam

Trong bối cảnh các nhà trường phổ thông ở Việt Nam đang rất quan tâm đến việc huy động cộng đồng, gia đình cùng tham gia GD đạo đức cho HS thì lý thuyết về sáu kiểu tham gia mà Joyce Epstein đề xuất là một gợi ý thiết thực để các nhà trường vận dụng trong bối cảnh của mình. Vận dụng quan điểm trong nghiên cứu của *Joyce Epstein*, bài viết đề xuất xây dựng sáu kiểu tham gia của gia đình, cộng đồng trong GD đạo đức cho HS với các *hoạt động cụ thể, mục tiêu của sự tham gia và những điều nhà trường cần làm* - với tư cách là chủ thể tích cực trong quá trình GD đạo đức cho HS. Sáu kiểu tham gia này được mô tả tóm tắt trong Bảng 1.

Phân tích cụ thể từng kiểu tham gia của gia đình và cách thức nhà trường khích lệ sự tham gia của họ vào hoạt động GD nhà trường là những gợi ý hữu ích cho các bên để nâng cao hiệu quả GD đạo đức, lối sống cho HS:

a. Tham gia nuôi dạy con cái trong gia đình

Đây được coi là nền tảng, là gốc quan trọng của GD đạo đức, lối sống cho trẻ em. Bởi vì những điều diễn ra trong gia đình mang màu sắc cảm xúc và tính cá thể hóa cao độ cũng như có ảnh hưởng thường xuyên, lâu dài tới trẻ.

Mục tiêu: Quá trình nuôi dạy con cái trong gia đình giúp cho cha mẹ có thể hiểu được sự phát triển về tâm lý, sinh lý và các mối quan hệ xã hội của con trong quá trình con trưởng thành. Mặt khác, từ việc hiểu biết đúng về con giúp cho cha mẹ lựa chọn phương pháp trò chuyện, GD phù hợp và hiệu quả. Đây là cơ sở quan trọng cho việc học tập và rèn luyện của trẻ tại trường.

Để đạt được mục tiêu trên, trong gia đình cha mẹ có thể thông qua các hoạt động cụ thể như:

- Cha mẹ làm gương cho trẻ trong các hoạt động thường ngày và trong công việc. Thực tế, sức mạnh của làm gương đối với GD lối sống cho trẻ rất to lớn. Maria Montessori đã nói: *Hãy cho trẻ thấy làm như thế nào và đừng nói gì cả. Nếu bạn nói với trẻ, trẻ sẽ nhìn môi bạn chuyển động. Nếu bạn chỉ cho trẻ thấy, trẻ sẽ muốn tự làm.*

- Hướng dẫn và điều chỉnh các hành vi đạo đức cho con một cách có ý thức và có kỹ năng.

Bảng 1: Sự tham gia của gia đình, cộng đồng vào GD nhà trường và những điều nhà trường cần làm

Các kiểu tham gia	Các hoạt động tham gia cụ thể của gia đình	Mục tiêu của sự tham gia	Những điều nhà trường cần làm để khích lệ sự tham gia
Nuôi dạy con cái	<ul style="list-style-type: none"> - Cha mẹ làm gương trong các hoạt động thường ngày và trong công việc. - Hướng dẫn và điều chỉnh các hành vi đạo đức cho con. - Dành thời gian trò chuyện, giải đáp những băn khoăn, khó khăn của trẻ. - Sử dụng những phương pháp tích cực để củng cố hành vi đạo đức của con. 	<ul style="list-style-type: none"> - Cha mẹ hiểu được sự phát triển của con (về tâm lí, sinh lí...). - Tăng cường kĩ năng GD của cha mẹ. - Là điều kiện quan trọng cho việc học tập và rèn luyện tại trường. 	<ul style="list-style-type: none"> - Tổ chức hội thảo, tọa đàm giúp cha mẹ các kiến thức về tâm lí lứa tuổi; Sự thay đổi của cơ thể, tâm lí HS ở các lứa tuổi; đặc điểm hoạt động ở trường, áp lực mối quan hệ bạn bè... - Tuyên truyền nâng cao nhận thức về vai trò của cha mẹ nói riêng và GD gia đình nói chung đến nhân cách HS.
Giao tiếp - trao đổi	<ul style="list-style-type: none"> - Trao đổi với nhà trường và giáo viên về đặc điểm (tâm, sinh lí) của con, tình hình rèn luyện và ý thức ở nhà của con. - Tìm hiểu về chương trình, mục tiêu, các cách thức GD đạo đức ở trường. - Tìm hiểu về việc rèn luyện đạo đức ở trường và mức độ tiến bộ của con. 	<ul style="list-style-type: none"> - Tạo sự thấu hiểu, chia sẻ giữa 2 bên: cha mẹ và nhà trường. - Thống nhất về mục tiêu, phương pháp, cách thức GD đạo đức cho con. - Hiểu và đánh giá được sự tiến bộ của con ở các môi trường khác nhau. 	<ul style="list-style-type: none"> - Tổ chức các buổi họp phụ huynh. - Trao đổi trực tiếp từ giáo viên chủ nhiệm, cán bộ Đoàn Đội, giáo viên bộ môn với phụ huynh. - Tạo các diễn đàn chia sẻ trong nhà trường (kênh gián tiếp). - Hiệu trưởng trực tiếp chia sẻ các chủ đề quan trọng của nhà trường. - Hoạt động của tổ/phòng tư vấn tâm lí trong nhà trường.
Hoạt động tình nguyện	<ul style="list-style-type: none"> - Sự tham gia tình nguyện của các phụ huynh vào hoạt động của nhà trường: Dạy học và ngoại khóa. - Tổ chức ngoại khóa cho HS về các chủ đề thể mạnh của họ: GD sức khỏe sinh sản, kĩ năng sống, nghề nghiệp. - Trở thành cố vấn, huấn luyện viên cho HS trong trường về một số hoạt động nào đó. 	<ul style="list-style-type: none"> - Sự ủng hộ và thấu hiểu của phụ huynh trong các hoạt động GD đạo đức của nhà trường. - Tăng cường và đa dạng hóa các nguồn lực trong GD đạo đức cho HS. - Tạo sự phong phú, đa dạng và mới mẻ trong các hoạt động. 	<ul style="list-style-type: none"> - Phát hiện, tuyên truyền và thuyết phục các tình nguyện viên. - Đào tạo, bồi dưỡng họ các kĩ năng cần thiết để hợp tác với nhà trường. - Lên lịch trình, kế hoạch cụ thể cho các tình nguyện viên. - Đánh giá, ghi nhận sự đóng góp của họ vào GD HS.
Học tập ở nhà	<ul style="list-style-type: none"> - Tham gia cùng con giải quyết các nhiệm vụ học tập cần sự phối hợp. - Đọc sách cho con và cùng con đọc sách. - Đánh giá và điều chỉnh ý thức, thái độ học tập ở nhà. 	<ul style="list-style-type: none"> - Tạo sự tham gia của cha mẹ vào các hoạt động học của con để hiểu con. - Củng cố kết nối gia đình. - Điều chỉnh kịp thời những hạn chế của con. 	<ul style="list-style-type: none"> - Thiết kế bài tập về nhà đòi hỏi sự phối hợp của phụ huynh. - Hướng dẫn phụ huynh cách phối hợp và đánh giá.
Tham gia ra quyết định	<ul style="list-style-type: none"> - Đóng góp ý kiến cho những tuyên bố, sứ mạng của nhà trường. - Tiếng nói của phụ huynh trong việc xây dựng hoặc cải thiện những chính sách của nhà trường liên quan đến HS và gia đình. - Tham gia xây dựng quy tắc ứng xử và cam kết thực hiện. 	<ul style="list-style-type: none"> - Tăng cường sự tham gia và trách nhiệm của gia đình vào hoạt động nhà trường. - Tăng sự thấu hiểu và đồng thuận trong thực hiện các chính sách và kế hoạch. - Tạo sự thống nhất trong hoạt động. 	<ul style="list-style-type: none"> - Khích lệ nhiều hơn các gia đình tham gia vào các buổi họp cải tiến hoạt động của nhà trường. - Phát huy vai trò của Ban phụ huynh trong việc cải tiến các hoạt động GD đạo đức của nhà trường. - Huy động ý kiến cha mẹ HS vào xây dựng nội quy, quy tắc ứng xử trong nhà trường - cùng cam kết thực hiện - theo dõi và điều chỉnh.
Hợp tác với cộng đồng	<ul style="list-style-type: none"> - Tham gia các hoạt động hợp tác, phối hợp với chính quyền, tổ chức Đoàn, Đội, Hội ở địa phương. - Cha mẹ chủ động kết nối nhà trường với các nguồn lực từ các tổ chức, doanh nghiệp, tổ chức tôn giáo, nhà chuyên môn, trường cao đẳng, đại học, các hiệp hội khác... - Kết nối và phản hồi- xây dựng kênh truyền thông hiệu quả trong GD đạo đức cho con qua các phương tiện thông tin đại chúng. 	<ul style="list-style-type: none"> - Tăng cường tính thực tiễn trong hoạt động GD đạo đức của nhà trường. - Gắn hoạt động nhà trường với hoạt động thực tiễn làm giảm tình hàn lâm, tăng sự phong phú hấp dẫn và thực tiễn của các chương trình GD đạo đức. - Đóng góp hiệu quả vào cải thiện cộng đồng và truyền thông đại chúng phục vụ cho nhà trường và HS. 	<ul style="list-style-type: none"> - Khai thác nguồn lực xã hội từ phía cha mẹ HS. - Xây dựng kế hoạch, sắp xếp thời gian hợp lí cho các hoạt động gắn với cộng đồng - Xây dựng ý tưởng, bồi dưỡng để các lực lượng xã hội tham gia hiệu quả vào GD đạo đức HS trong nhà trường. - Ghi nhận và vinh danh những đóng góp xuất sắc của phụ huynh trong việc kết nối nhà trường - cộng đồng để GD HS.

- Đặc biệt, cha mẹ cần dành thời gian trò chuyện, giải đáp những băn khoăn, khó khăn của trẻ.

- Cha mẹ nên sử dụng những phương pháp tích cực để củng cố hành vi đạo đức của con.

Những việc nhà trường cần làm để khích lệ gia đình tham gia nuôi dạy con cái tại nhà: Mặc dù sự tham gia này của cha mẹ ở kiểu thứ nhất này là hoàn toàn tại gia đình, song nó có ý nghĩa mạnh mẽ đến hành vi, nề nếp và việc thực hiện kỉ luật trường học. Do đó, nhà trường với tư cách là trung tâm văn hóa với chức năng chuyên biệt, cần có những hỗ trợ về phương pháp cho cha mẹ:

- Thứ nhất, hỗ trợ tổ chức hội thảo, tọa đàm giúp cha mẹ các kiến thức về tâm lí lứa tuổi: Sự thay đổi của cơ thể, tâm lí HS ở các lứa tuổi; đặc điểm hoạt động ở trường, áp lực mối quan hệ bạn bè...

- Thứ hai, tuyên truyền nâng cao nhận thức về vai trò của cha mẹ nói riêng và GD gia đình nói chung đến nhân cách HS.

- Cuối cùng, nhà trường có thể tổ chức chia sẻ, vinh danh những cha mẹ, gia đình có đóng góp lớn trong GD gia đình và ảnh hưởng tích cực đến con tại nhà.

b. Tham gia giao tiếp, tương tác 2 chiều giữa nhà trường và gia đình

Mục tiêu: Trong GD đạo đức, lối sống cho HS, điều quan trọng bậc nhất là sự thống nhất giữa nhà trường, gia đình và cộng đồng. Điều này đã trở thành một nguyên lí quan trọng trong mối quan hệ gia đình - nhà trường. Tích cực trao đổi thông tin, tương tác 2 chiều là cơ sở tạo sự thấu hiểu, chia sẻ giữa cha mẹ và nhà trường. Qua đó, thống nhất về mục tiêu, phương pháp, cách thức GD đạo đức cho con. Đồng thời cha mẹ hiểu và đánh giá được sự tiến bộ của con ở các môi trường khác nhau.

Ở kiểu tham gia thứ hai này, những điều cha mẹ cần làm là: Trao đổi với nhà trường và giáo viên về đặc điểm (tâm, sinh lí) của con, tình hình rèn luyện và ý thức ở nhà của con; Tìm hiểu về chương trình, mục tiêu, các cách thức GD đạo đức ở trường; Tìm hiểu về việc rèn luyện đạo đức ở trường và mức độ tiến bộ của con.

Hiện nay, tương tác hai chiều giữa cha mẹ và thầy cô giáo ở trường được thực hiện chủ yếu thông qua các kênh gián tiếp (điện thoại, tin nhắn, các trang mạng xã hội...), một nghiên cứu trường hợp tại Pháp chỉ ra rằng: *Phương thức liên lạc gián tiếp đó là sự giao tiếp “không tròn” giữa cha mẹ HS và giáo viên đã không mang lại sự thấu hiểu và thông cảm. Mối quan hệ giữa giáo viên và cha mẹ HS bị giảm đi theo chiều hướng “ngịch”:* Thông tin trao đổi tăng lên song tình cảm và sự thông cảm giữa giáo viên và phụ huynh lại giảm xuống [7]. Do đó, để tăng cường sự hiểu biết và thống nhất, đồng cảm, nhiều nước trong đó có Pháp đã xây dựng giải pháp trong đó khích lệ sự trao đổi trực tiếp giữa cha mẹ HS và giáo viên trong các nhà trường.

Để khích lệ sự tương tác, đặc biệt là những tương tác hai chiều trực tiếp từ gia đình, những điều nhà trường cần làm là:

- Tổ chức có hiệu quả các buổi họp phụ huynh; đưa lại

những thông tin hữu ích và giá trị cho cha mẹ HS. Hiện nay, mỗi nhà trường đều tiến hành thường kì 3 buổi họp cha mẹ HS/năm. Tuy nhiên, thông tin trong các buổi họp mà nhà trường mang lại thường ít ỏi, đơn điệu khiến buổi họp ít ý nghĩa.

- Trao đổi trực tiếp từ giáo viên chủ nhiệm, cán bộ Đoàn Đội, giáo viên bộ môn với phụ huynh.

- Tạo các diễn đàn chia sẻ trong nhà trường - là sân chơi cởi mở, hấp dẫn cho cả HS và cha mẹ các em tham gia để thấu hiểu nhau.

- Tổ chức chương trình “Thực đơn sáng” của hiệu trưởng - trong đó hiệu trưởng trực tiếp chia sẻ về các chủ đề (Ví dụ: Yêu cầu tốt nghiệp, việc lựa chọn nghề nghiệp, mục tiêu của nhà trường...).

- Xây dựng và đẩy mạnh hoạt động của tổ/phòng tư vấn tâm lí trong nhà trường.

c. Tham gia vào các hoạt động tình nguyện trong nhà trường

Tham gia vào các hoạt động tình nguyện trong nhà trường là một cách hiệu quả để tăng cường sự ủng hộ và thấu hiểu của cha mẹ HS trong các hoạt động GD đạo đức của nhà trường. Đồng thời, tăng cường và đa dạng hóa các nguồn lực trong GD đạo đức cho HS, kéo gần hơn nhà trường với cuộc sống thực của trẻ và tạo sự phong phú, đa dạng và mới mẻ trong các hoạt động.

Những điều gia đình cần làm:

- Cha mẹ HS tham gia vào hoạt động của nhà trường bao gồm cả trong hoạt động dạy học và hoạt động ngoại khóa. Ví dụ: Trong hoạt động dạy học, cha mẹ là chuyên gia của các lĩnh vực khác nhau: Bác sĩ, kĩ sư, nhà nghiên cứu, luật sư... có thể cùng đồng hành với giáo viên bộ môn trong một số giờ học phù hợp để giúp các em gắn kiến thức được học với thực tiễn. Đặc biệt, trong bối cảnh việc học của HS cần gắn nhiều hơn với trải nghiệm thì sự hỗ trợ của cha mẹ với tư cách cố vấn hoặc chuyên gia là rất quan trọng.

- Cha mẹ cũng có thể tham gia hoặc tổ chức ngoại khóa cho HS về các chủ đề thể mạnh của họ như GD sức khỏe sinh sản, kĩ năng sống, các lĩnh vực nghề nghiệp mà họ là chuyên gia. Ngoài ra, trong hoạt động ngoại khóa của HS, cha mẹ chính là nguồn động viên và hướng dẫn con tốt nhất khi họ cùng con tham gia.

- Cha mẹ hoặc các thành viên cộng đồng có thể trở thành cố vấn, huấn luyện viên cho HS trong trường về một số hoạt động nào đó, ví dụ: Bơi, các lớp học về năng khiếu, các kĩ năng nghề... .

Để đạt được thành công trong huy động gia đình tình nguyện tham gia vào các hoạt động của nhà trường, những điều nhà trường cần làm là:

- Phát hiện, tuyên truyền và thuyết phục các tình nguyện viên: Là những người có sở trường và tâm huyết và có thể sắp xếp tham gia cùng nhà trường.

- Tiếp theo, đào tạo, bồi dưỡng họ các kĩ năng cần thiết để hợp tác với nhà trường. Đây là bước rất quan trọng vì họ cần biết cách để phối hợp và biết sự tham gia của mình đến đâu.

- Nhà trường cũng cần lên lịch trình, kế hoạch cụ thể cho các tình nguyện viên, bởi vì bên cạnh tham gia vào các hoạt động của nhà trường thì họ còn đóng vai chính trong gia đình, xã hội. Việc biết trước lịch trình, kế hoạch sẽ giúp họ chủ động sắp xếp công việc.

- Cuối cùng, không thể thiếu được là sự đánh giá, ghi nhận sự đóng góp của gia đình vào GD HS. Đánh giá, ghi nhận sẽ là bước quan trọng giúp tạo động lực cho các tình nguyện viên.

d. Tham gia đồng hành cùng con trong hoạt động rèn luyện, học tập tại nhà

Việc đồng hành cùng con trong học tập và rèn luyện tại nhà một mặt giúp cha mẹ và con cái hiểu, gần gũi nhau hơn, củng cố kết nối gia đình, mặt khác cha mẹ có thể điều chỉnh kịp thời những hạn chế của con.

Để tham gia đồng hành cùng con, những điều gia đình cần làm là:

- Cha mẹ tham gia cùng con giải quyết các nhiệm vụ rèn luyện, học tập cần sự phối hợp. Ví dụ: Cha mẹ ở tiểu học hướng dẫn con các kỹ năng tự chủ cơ bản; đồng hành cùng con trong các dự án bảo vệ môi trường...

- Cùng con rèn luyện những thói quen tốt như: Đọc sách cho con và cùng con đọc sách; sự ngăn nắp, gọn gàng...

- Cha mẹ theo dõi và giúp con đánh giá và điều chỉnh ý thức, thái độ rèn luyện, học tập ở nhà.

Những điều nhà trường cần làm:

- Nhà trường và giáo viên cần thiết kế bài tập về nhà đòi hỏi sự phối hợp của phụ huynh và có những báo cáo minh chứng rõ ràng.

- Đồng thời giáo viên có những hướng dẫn cụ thể cho phụ huynh cách phối hợp với con thực hiện nhiệm vụ và đánh giá.

e. Tham gia vào quá trình ra quyết định của nhà trường

Gia đình, cộng đồng tham gia vào quá trình ra quyết định của nhà trường có ý nghĩa tích cực nhằm tăng cường sự tham gia và trách nhiệm của gia đình vào hoạt động nhà trường; Tăng sự thấu hiểu và đồng thuận trong thực hiện các chính sách và kế hoạch và tạo sự thống nhất trong hoạt động

Gia đình và cộng đồng có thể tham gia vào quá trình ra quyết định của nhà trường theo những cách sau:

- Cùng đóng góp ý kiến cho những tuyên bố, sứ mạng và mục tiêu về GD đạo đức của nhà trường.

- Đề xuất ý kiến trong việc xây dựng hoặc cải thiện những chính sách của nhà trường liên quan đến HS và gia đình.

- Cùng tham gia xây dựng quy tắc ứng xử và cam kết thực hiện.

Để gia đình và cộng đồng tham gia vào quá trình ra quyết định của nhà trường, nhà trường cần:

- Phát huy vai trò của Ban phụ huynh trong việc cải tiến các hoạt động GD đạo đức của nhà trường.

- Huy động ý kiến cha mẹ HS vào xây dựng nội quy, quy tắc ứng xử trong nhà trường - cùng cam kết thực hiện - theo dõi và điều chỉnh.

- Khích lệ nhiều hơn các gia đình tham gia vào các buổi họp cải tiến hoạt động của nhà trường.

f. Tham gia hợp tác với cộng đồng để GD đạo đức, lối sống cho con

- Với kiểu tham gia này, cha mẹ là cầu nối quan trọng giúp gắn hoạt động nhà trường với hoạt động thực tiễn làm giảm tính hàn lâm, tăng sự phong phú hấp dẫn và thực tiễn của các chương trình GD đạo đức. Mặt khác, đóng góp hiệu quả vào cải thiện cộng đồng và truyền thông đại chúng phục vụ cho nhà trường và HS; khai thác nguồn lực xã hội từ phía cha mẹ HS.

- *Việc hợp tác với cộng đồng để GD đạo đức, lối sống cho con của cha mẹ có thể được thực hiện thông qua:* Cha mẹ tham gia các hoạt động hợp tác, phối hợp với chính quyền, tổ chức Đoàn, Đội, Hội ở địa phương; Cha mẹ chủ động kết nối nhà trường với các nguồn lực từ các tổ chức, doanh nghiệp, tổ chức tôn giáo, nhà chuyên môn, trường cao đẳng, đại học, các hiệp hội khác...; Kết nối và phản hồi - xây dựng kênh truyền thông hiệu quả trong GD đạo đức cho con qua các phương tiện thông tin đại chúng.

- *Những điều nhà trường cần làm gồm:* Xây dựng kế hoạch, sắp xếp thời gian hợp lý cho các hoạt động gắn với cộng đồng. Đây là một trong những điều kiện quan trọng để thực hiện thành công các hoạt động trải nghiệm cho HS trong chương trình phổ thông mới; Xây dựng ý tưởng, bồi dưỡng để các lực lượng xã hội tham gia hiệu quả vào GD đạo đức HS trong nhà trường; Ghi nhận và vinh danh những đóng góp xuất sắc của phụ huynh trong việc kết nối nhà trường - cộng đồng để GD HS.

3. Kết luận

GD đạo đức, lối sống cho HS là quá trình lâu dài, cần có sự tham gia đồng hành của nhiều lực lượng. Khi nhà trường, gia đình và xã hội thống nhất, phối hợp với nhau thì có thể cùng nhận ra và củng cố các chuẩn mực, giá trị chung ở xung quanh HS. Điều này sẽ giúp các em có cơ hội thành công hơn trong quá trình rèn luyện đạo đức, lối sống. Trong mối quan hệ gia đình, nhà trường và xã hội, mỗi môi trường có những tác động khác nhau đến HS. Nếu gia đình là cái nôi đầu tiên, đi cùng cá nhân suốt đời và GD chủ yếu thông qua hành vi của người lớn và mang màu sắc cảm xúc cao thì trường học đóng vai trò quan trọng nhằm đảm bảo rằng các phẩm chất nhân cách mà gia đình, xã hội mong đợi được dạy và củng cố cho trẻ thường xuyên. Thêm vào đó, trường học còn đóng vai trò chủ đạo để xây dựng một cách tiếp cận toàn diện trong GD phẩm chất nhân cách cho học trò và điều phối cả ba yếu tố ảnh hưởng nêu trên. Nghiên cứu sự tham gia của gia đình và cộng đồng vào hoạt động của nhà trường theo tiếp cận của Joyce Epstein một mặt chỉ ra ý nghĩa của sự tham gia, mặt khác nhấn mạnh đến vai trò của nhà trường trong tổ chức các hoạt động nhằm thu hút sự tham gia ấy để gia tăng hiệu quả GD nói chung và GD đạo đức, lối sống cho HS nói riêng. Tuy nhiên, việc vận dụng lý thuyết này một mặt phụ thuộc vào khả năng của các nhà trường, mặt khác phụ thuộc rất nhiều vào bối cảnh kinh tế xã hội địa phương, vùng miền cũng như trình độ và nhận thức của các gia đình.

Tài liệu tham khảo

- [1] Lasater, K., (2016), *Parent-teacher conflict related to student abilities: the impact on students and the family-school partnership*, School Community Journal, 26, 237-262.
- [2] Epstein, Joyce L, Coates, Lucretia, Salinas, Karen Clark, Sanders, Mavis G, Simon, Beth S, (1997), *School, Family, and Community Partnerships: Your Handbook for Action*, Corwin Press, Inc., 2455 Teller Road, Thousand Oaks, California A Sage Publications Company.
- [3] S. M. Sheridan and E. M. Kim, (2015), *Family-school partnerships in context*.
- [4] Margaritoiu, A., & Eftimie, S., (2011), *Some issues concerning school families partnership*, *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 11, 42-46.
- [5] Võ Tấn Quang, (1993), *Nâng cao tính thống nhất giữa GD nhà trường - gia đình - xã hội trong điều kiện mới*, Đề tài khoa học công nghệ cấp Bộ.
- [6] Joyce. Epstein, Mavis G. Sanders, Beth S. Simon, Karen Clark Salinas, Natalie Rodriguez Jansorn, Frances L. Van Voorhis, (2002), *School, Family, and Community Partnerships Your Handbook for Action Second Edition*, CORWIN PRESS, INC, Thousand Oaks, California A Sage Publications Company.
- [7] Nguyễn Thị Hạnh, (2019), *Phối hợp giữa nhà trường, gia đình, xã hội trong giáo dục đạo đức, lối sống cho học sinh - khảo sát trường hợp giáo dục tại Pháp*, Kỷ yếu Hội thảo khoa học toàn quốc Mô hình gia đình, nhà trường, xã hội trong giáo dục đạo đức, lối sống cho học sinh đáp ứng yêu cầu đổi mới đất nước và hội nhập quốc tế, tháng 5 năm 2019.
- [8] Joyce Epstein, (2008), *Improving Family and Community Involvement in Secondary Schools*, The education Digest-www.eddigest.com.

RELATIONSHIP AMONG FAMILY, SCHOOL AND COMMUNITY IN MORAL EDUCATION AND LIFESTYLE FOR STUDENTS - ANALYSIS FROM JOYCE EPSTEIN'S THEORY

Nguyen Thi Ngoc Lien

Hanoi National University of Education
136 Xuan Thuy St., Cau Giay, Hanoi, Vietnam
Email: lienngn@hnue.edu.vn

ABSTRACT: *Approaching Joyce Epstein's theory of 6 types of family and community involvement in school education, the article has provided useful instructions for parents about being involved in schools' activities and the benefits from their involvement. At the same time, schools also need to be aware that families cannot proactively know how to involve in school education. To be successful in mobilizing family involvement in school education, requires schools to have clear strategies, as well as plans and also need specific actions which the article pointed out.*

KEYWORDS: *Involvement; family; school; moral education; lifestyles; relationships.*